

Ezen örvendetes mozgalom, a mely a mi rokonszenvünket nemesak felkelti, de a mi érzelmeinket a lelkiismereti szabadság elvén csaknem azonosítja, alkalmat fog adni küldöttünk által az amerikai és angol hitfeleink iránti forró érzelmeink kifejezésére.

Sajnálom, hogy koromnál fogva hatáskörömben nem fejthettem ki oly tevékenységet, a melyent óhajtottam volna, de e tekintetben kipótolt kartársam, báró P. Horváth Kálmán, a kinek buzgó fáradozásaért hálás köszönetet mondok; meggyőződésem, hogy ezt a zsinat tagjai egyhangulag magukévé teszik; hasonlólag a főtisztelendő püspökünk iránt is, a ki nemesak a szorosan vett lelki gondozást teljesíti, de egyházunk anyagi és gazdasági ügyeink vezetésénél nagy tevékenységet fejt ki. Ily elnöktársak mellett állásom megkönnyítve van, mert vállaimról a teher nagy részét leveszik.

Korommal járó gyengeségemért elnézést kérve, utalok egy félszázadot felülmuló egyházi szolgálatomra, mely idő alatt különböző minőségben csekély tehetséggel ugyan, de annál több jóakarattal igyekeztem egyházunk javát önzetlenül előmozdítani. Kivánom még hátralevő éveimben is hasonlólag folytatni.

A tárgysorozatban foglalt ügyekre részletesen nem terjeszkedem ki, ámbár azok között sok fontos van, e tekintetben teljesen megbízom a zsinati főtanács tagjainak bölcsességében, hogy azokat egyházunk javára oldják meg.

Fogadják kérem mindnyájan lelkem mélyéből eredő szívélyes üdvözletemet és ezzel ezen zsinati egyh. főtanács ülését megnyitottnak nyilvánítom.

II.

Ferencz József püspök évi jelentése.

Méltóságos és Főtisztelendő Zsinati Főtanács!

Midőn Isten kegyelméből ezuttal már 27-dik évi jelentésemet megteendő vagyok, mindenekelőtt hódoló érzéssel jelentem a Méltóságos és Főtisztelendő Zsinati Főtanácsnak, hogy ő cs. és kir. apostoli Felsege Sz.-Udvarhelyt építendő templomunk költségeire 200 koronát méltóztatott a legkegyelmesebben adományozni. Ezt a jelentést annál nagyobb örömmel teszem, mert egyházunk ritkán részesül ilyen szerencsében, hasonló

kéréseink ritkán jutván ő Felsege legmagasabb szine elé; másfelől ezzel alkalmat is kívántam keresni arra, hogy Sz.-Udvarhelyt építendő templomunk ügyét e helyen is becses figyelmükbe ajánljam zsinati Főtanácsunk tagjainak. Sajnos, hogy a mint mindnyájan óhajtottuk volna s egy ideig még reméltük is, jelen zsinati Főtanácsunkat éppen templom nem léte miatt nem tudtuk sz.-udvarhelyi egyházközségünkben tartani meg. Ideje már, hogy a mire oly régóta készülünk, egyházunknak ugunszólvá szivében, ezt a templomot felépítsük s én nem hiszem, hogy ha mindnyájan lelkünkre vesszük ezt az ügyet s egy kissé fellelkessedünk mellette, rövid időn, talán már a jövő évben, a mai zsinat helyett templomszentelési ünnepélyt ne tarthassunk Sz.-Udvarhelyt. Ezért ismételten bátor vagyok figyelmüket ez ügyre felhívni.

1. Belső emberek változása a mult évi egyházi Főtanács óta:

a) Lelkészeknek rendeltettek: Varga Dénes alsó-siménfalvi l. Felső-Rákosra, Kelemen György datki l. Csókfalvára, Sándor Géza kőrispataki l. Alsó-Siménfalvára, Ádámosy Gábor hódmezővásárhelyi l. Szentmihályfalvára, Kovács Imre h.-keményfalvi l. Kis-Solymosra, Fekete József iszlói l. Nagy-Solymosra, Antonya Mihály lelkészjelölt Szováthra, Katona Ferencz lelkészjelölt Martonosra, Gál Miklós lelkészjelölt Datkra, Balázs András lelkészjelölt Hódmező-Vásárhelyre, Sándor Gergely lelkészjelölt Magyar-Sárosra, Pálffy Ferencz polgárdi l. Lókodra, Ürmösi József lelkészjelölt Polgárdiba;

b) kántortanítóknak rendeltettek: Török Elek okl. tanítójelölt Ny.-Gálfalvára, Máthé Lajos okl. tanítójelölt Kis-Adorjánba, Lófi Béla okl. tanítójelölt Mészkőre;

c) kántoroknak nevezettek ki a szerződési viszony alapján: Péterfi Gyula áll. isk. tanító Toroczkóra, Fazakas Dénes községi tanító Gagyba; Szathmári Lajos áll. isk. tanító Muzsnára, Bedő József áll. isk. tanító H.-Oklándra;

d) tanitónak rendeltetett ki Jobbágyfalván ujonnan szervezett iskolához, ideiglenes minőségben, Kálmán Miklós okl. tanítójelölt;

e) tanitónőnek rendeltetett ki a Magyar-Sároson államsegélyvel szervezett tanitónői állásra Szabó Margit okleveles óvónő.

f) Ürességben vannak a bordosi, iszlói, kőröspataki, h.-ke-ményfalvi, tehát 4 lelkészi állás. A múlt évben 7 volt ürességben. Hárommal tehát apadott; mivel ez évben 6 lelkészjelöltünk volt, a kiket kirendelhettem. A jövő évben ugyan ismét lesz 4 lelkészjelöltünk. De hogy mi változás lesz, azt nem tudjuk. És így nem remélem, hogy még a jövő évben is mindenik lelkészi állás betölthető legyen. Ürességben van még kolozsvári egyházközségünkben is az egyik lelkészi állás. De erre az egyházközség már megválasztotta Csifó Salamon egyházi és püspöki titkár afiát. Mivel azonban ez a lelkészi állás tanársággal van összekötve, a lelkész kirendelését nem egyedül a püspök eszközli, hanem vele egyetértőleg az egyházi Főtanács, ennek a lelkész-tanári állásnak betöltése jelen zsinati Főtanácsunkon nyer végmegoldást.

g) Nyugalomba léptek: Sándor Márton oklándi kántor és Dézsi Mihály szováthi lelkész afia.

Elhunyt belső embereinkről jelentésem végén fogok kegyelettel megemlékezni.

2. Az egyházi anyakönyvek és népesedési kimutatások szerint 1902-ben

A) kereszteltetett	a) fiu	1017
	b) leány	982
	együtt	1999 uj szülött.

Több 57-el, mint 1901-ben Ezekből házasságon kívül született 248.

B) Konfirmáltatott	a) fiu	714
	b) leány	702
	együtt	1416 növendék.

Több 164-el, mint 1901-ben.

C) összeeskettetett	a) tiszta unitárius . .	339
	b) vegyes vallásu . .	195
	együtt	534 pár.

Több 24 párral, mint 1901-ben.

D) eltemetett	a) férfi nemből	861
	b) nőnemből	826
	együtt	1687.

Több 102-vel, mint 1901-ben.

<i>E)</i> átállott egyházunkba	<i>a)</i> férfi	152	}	326
	<i>b)</i> nő	174		
kilépett egyházunkból	<i>a)</i> férfi	30	}	89
	<i>b)</i> nő	59		

E szerint 237-tel többen jöttek át egyházunkba, mint a hányan abból kiléptek.

F) A lélekszám 1902. év végén volt . . 71315

1901. " " " . . 70348

évi gyarapodás . . 967 lélek.

A szülöttek és halottak közötti különbség a kimutatások szerint az előbbieket javára 312; az átállásoknál mutatkozó különbség egyházunk javára 237 levén, ezek szerint az évi gyarapodás csak 549 lélek lenne; tehát 418-al kevesebb, mint a mennyiben fel van tüntetve. Ehez képest a statisztikai adatok pontosabb egybeállítására nézve még mindig figyelmeztetnem kell lelkész fiait.

A lelkészi szolgálatok igénybe vételére nézve minden egyházkörszélből elég megnyugtató jelentést kaptam. Ezek szerint csupán 2 esetben nem vétetett igénybe a lelkészi szolgálat a házasság kötéseknel. Remélem, hogy utólagosan ezeknél is megtörtént az egyházi áldás. A kura pastorálist ezúttal is figyelmeztetnem ajánlom lelkész fiaimnak.

3. Püspöki vizsgálatot ez évben nem tartottam; de a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek 1902. évi számadásait felülvizsgálva, azok vagyoni állásáról a kimutatást E. K. Tanácsnak beterjesztettem s mivel annak évi jelentésében az egyházkörök vagyoni kimutatásaival együtt a vonatkozó adatok szintén megtalálhatók, azokat itt nem ismétlem.

F. évi jul. 5-én résztvettem Löfi Áron, bölöni lelkész és háromszék-köri esperes afiának 50 éves lelkészkedése alkalmából az egyházközség és egyházkör által Bölönben rendezett jubileárius ünnepélyen, mely alkalommal szerencsés voltam nagyajtai egyházközségünk híveit is üdvözölhetni s az általok nagy buzgalommal és áldozatkészséggel ujjonnan épített lelkészi lakot megnézni. Sajnálom, hogy Hadházy József deésfalvi lelkész afiának szintén 41 éves lelkészi jubileumára személyesen nem mehettem el Deésfalvára s csak egy üdvözlő levelet küldhettem részemről is számára.

4. A múlt évi Főtanács határozatával alakított Duna-Tisza menti egyházkört ugyancsak a múlt év november havában személyesen szerveztem. A szervező közgyűlés budapesti egyházközségünkben tartatott meg, melyen az illető egyházközségek megjelent képviselői a legnagyobb örömmel fejezték ki az egyházi Főtanács határozata iránt s megvagyok győződve, hogy ez újonnan alakított egyházkör Királyhágón túli egyházközségeink és hiveink egyházi életére nézve emelőleg és lelkesítőleg fog hatni.

5. A Báró Baldácsy-alapítvány meghatalmazottainak évi közgyűlése f. évi június hó 5-én tartatott meg Budapesten. Azon, mint rendesen, ezuttal is résztvettem. E közgyűlésen igazgatósági elnöknek néhai Tisza Kálmán úr helyébe 6 évre megválasztott Báró Bánffy Dezső úr, ugyancsak elhunyt jegyző, dr. György Elek helyébe Perlaky Elek úr választattak meg. A szabályzat értelmében az igazgatósági tagok egy része, s ezek között dr. Bedő Albert afiának is megbízatások ideje kitelvén, az új választással ismét mindnyájan megválasztattak igazgatósági tagoknak. Az igazgatóság évi jelentése mindenekben egyhangulag tudásul vétetett; az 1902. évi számadásokra nézve a felmentés megadatott, az 1903. évi költségelőirányzat annál nagyobb örömmel fogadtatott el; mert ez évre az eddigi 8000 korona osztalék helyett 9000 korona állítottatott meg egyházkerületenként. Legyen áldott a nagy alapító emléke.

Ugyancsak ez év végével lejárandó levén az egyházkerületek meghatalmazottainak megbízatása is, jelen zsinati Főtanácsunkon megválasztandók lesznek egyházunk részére a meghatalmazottak. 2 rendes és egy póttag, a mint ez a tárgysorozatban is fel van véve.

6. A Dávid F. alapítványnak kezelése alatt álló részletéből a f. évben 8095 K. 90 fil. a közpénztárba beadván, a f. évi júniusi zárlattal kezelése alatt maradt készpénz 1345 K. 62 f., kölcsönkötvényekben 3680 K., együtt 5025 K. 62 f. Az alapítványnak a közpénztárban kezelt állaga ez évben beadott 8095 K. 90 fillérrel 37,375 K. 17 ft. tevén, az alapítvány teljes összege 42,400 K. 79 f. Sajnos azonban, hogy ez év folytán a körpénztárba beadott 8095 kor. 90 f. tőke gyarapodással is, a kamatláb csökkenése miatt ez alapítványból most is csak 1200 kor. kamat áll rendelkezésünkre, évenkénti felhasználásra. Pedig

azt reméltem, hogy legalább 200 koronával ez évben már többet fordíthatunk e czímen sokoldalu közszükségeinkre.

Az „Ezredéves alap“ ugyancsak f. évi június 30-iki zárlattal 7726 kor. 66 f.; több 459 kor. 15 fillérrel mult évi jelentésemben kimutatott összegnél. Ez a többlet azonban, kivéve Báró Petrichevich Horváth Kálmán Főgondnok úrnak 100 kor. újabbi adományát, tisztán csak a takarékpénztárba elhelyezett tőke utáni kamatból van.

7. A mult évi egyh. Főtanács 93 és 143 számu határozatai értelmében kiküldött Főtanács bizottságot f. évi augusztus 13-ára egybehívtam. Megjelentek azon Kelemen Albert, Raffaj Domokos, Gvidó Béla esperes, dr. Ferenczy Géza ügyvéd, Végh Mihály, Lőrinczi Dénes, Lőrinczi István lelkész és Pap Mózes tanár afiai. Megbízásukban való eljárásuk 3 napot vett igénybe. A vizsgálat eredményét a bizottság jelentései tüntetik fel. Én részemről itt csak azon meggyőződésemmek adok kifejezést, hogy egyházunkra nézve ez az új intézmény, illetőleg a Főtanács bizottságnak ilyen módon előzetes kiküldése nagyon helyes gondolat volt; czélszerűsége és hasznos volta jelen zsinati Főtanácsunk alkalmából is minden bizonynyal észrevehető és látható lesz a tárgysorozat vonatkozó pontjai tárgyalásánál.

Örömmel jegyzem fel itt még azt, hogy a Főtanács bizottság tagjai, emlékezetessé kívánván tenni ez új intézmény kezdetét, egy Unitárius nyomda felállítására, annak alapkövéül 122 koronát adományoztak. Az eszme is szép, az adomány is elismerést érdemel. Természetesen, hogy a czél egyszerre meg nem valósítható. De vetés nélkül nincs aratás. S én hiszem, hogy ez az elhintett mag sem fog csira nélkül maradni egyházunk termő földjében. Az adományozott 122 koronát beutaltam a körpénztárába a megnevezett czímen leendő kezelésre.

8. A brit- és külföldi unitáris Társulat ez évben különböző czimeken több rendbeli segélyben részesítette egyházunkat, a melyek ugyan közpénztárunk gyarapítására nem folynak be, de jelentékenyen hozzájárulnak egyházi életünk emeléséhez s ez irányban tevékenységünk fokozásához. Kialátásom van reá, hogy most ez év őszén egy papnövendéket is küldhetünk Oxfordba az eddigi módon a Társulat és a Manchester College segélyével s ez által ezt a négy év óta megszakadt kapcsolatot ismét összeforraszthatjuk. Szerettem volna, ha a Channing House-

School londoni leánynevelő intézetben Boér Lenke kisasszony hazajöttével üresen maradt helyet is sikerült volna egyházunkból egy más leánynyal betölteni, annyival inkább, mert ez intézet igazgatónöje, Sharpe Emilia kisasszony ez iránt többször megkeresett levelével, mindannyiszor a legnagyobb elismeréssel nyilatkozva Boér Lenke kisasszonyról, a ki 2 évet töltött azon intézetben. De legnagyobb igyekezettel sem tudtam a nemes lelkű Sharpe kisasszony ez óhajtságának eleget tenni. A legközelebbi tanévben tehát ezen intézetben nem lesz leánynövendékünk.

Jelen zsinati gyűlésünk alkalmából úgy angol, valamint amerikai testvéreinket e gyűlésünkre meghívni kedves kötelességemnek ismertem, a mit mindkét részről nagyon szívesen vettek. De tekintettel különösen az unitáriusok és más szabadelvű vallásos gondolkozók nemzetközi Tanácsának f. évi szept. 1-én Amsterdamban tartandó évi gyűlésére, a melyben úgy Angliából, mint Amerikából hitsorsosaink közül többen részt vesznek, sajnálatukat fejezték ki, hogy zsinati gyűlésünken nem képviselthetik magukat.

Kapcsolatban ezzel megemlítem, hogy e nemzetközi tanácsnak nem csak titkára Wendte úr Amerikából még a múlt évben, hanem a gyűlés hollandiai rendező bizottságának elnöke Eerdmans úr is Leidenből ez év folytán, hivatkozva magyar unitárius egyházunk és a hollandiai protestáns egyházak között a múlt századokban fennállott barátságos viszonyra, a legmelegebben meghívták egyházunkat is a Tanácsnak szept. 1-én tartandó évi gyűlésére. S örömmel jelentem, hogy Józán Miklós, budapesti esperes-lelkész afiát sikerült megnyernem arra, hogy szept. 1-ére Amsterdámba menjen. És így nem marad képviselőn magyarszági unitárius egyházunk e nagyjelentőségű Nemzetközi Tanács évi gyűlésén ez alkalommal se.

9. Jelentésemnek utolsó s egyszersmind szomorú pontjához jutottam. Mult évi Főtanácsunk óta elhunyt belső embe-
reink közül első helyen Mózes András, kolozsvári lelkész tanár, egyházi tanácsos és számvevő afiának sirjára teszem le a kegyeletes megemlékezés gyász koszoruját. A mily váratlan volt, ép oly fájdalmas mindnyájunkra nézve halála.

Mert benne úgy is mint lelkészben, úgy is mint tanárban, s ezek mellett egyházunk ügyei körül évek hosszú során át

munkás férfiban és lelkiismeretes tisztviselőben egy kiváló erőt veszítettünk el. Elhunytak még belső embereink közül Nagy Mózes nagy-solymosi; Nagy Sándor kis-solymosi lelkész és Pálfi Sándor ny.-szt.-mártoni kántor-tanító afiai. Egyházi tanácsosaink közül, a belső emberek között fennebb említett Mózes Andráson kívül Ulár Pál, szintén kolozsvári főgymnasiumunk érdemes tanára, Szigethi Sándor ar.-tordaköri egyházkörünknek és a tordai egyházközségnek huzamos időn át buzgó felügyelő, illetőleg kebli gondnoka; Dimény Domokos, dr. Iszlay József, Kaali Nagy Zsigmond, Nagy Gyula, Szolga Gábor és Bajka Sándor afiai hunytak el. Tíz hónap alatt ez nagy pusztítása sorainkban a halálnak. Szálljon enyhület az elhunytak után kesergők szívébe. Az isteni gondviselés pótolja ki helyöket egyházunkban. Az elköltözötteknek pedig legyen csendes siri nyugalmuk!

F
Tisztelettel kérem a Méltóságos és Főtisztelendő Zsinati Főtanácsot, méltóztassék ez évi jelentésemet tudásul venni és elfogadni.

Zsinatot üdvözlő beszéd.¹

Ünneplő Zsinati Gyülekezet! Kedv. Afiai!

Husz éve, hogy szerencsés voltam ugyanerről a helyről és ugyanezen helyen üdvözölni akkori zsinati gyülekezetünket. Husz év! csak egy rövid percz az idő végetlen nagy óráján; de az emberi életnek a legjobb esetben is legalább $\frac{1}{4}$ része, tehát számottevő, jelentékeny része. Hiszen a kik 20 évvel ezelőtt még csak bölesőkben pihentek, vagy ártatlan gyermek-játékaikat játszották és színes lepkéket kergettek, azóta felserdült ifjakká, reményteljes hajadonokká lettek s ezek már családokat alkothattak s talán magok ringatják kisdedeik böleső-jét, maguk gyönyörködnek gyermekeik játékában. Azok pedig, a kik akkor még az élet teljében voltak s annak gondjait és terheit könnyen és örömmel hordozták, ma velem együtt megöszülve számlálgatják hátralevő napjaikat, hálát adva Istennek, hogyha bár fogyatékos erővel is napi munkájokat végezhetik, s a közdolgokban még mindig résztvehetnek. S ki tudná megmondani, hogy hány embertársunknak borítja porait azóta sirhalom, avagy csak azok közül is, a kikkel 20 évvel ezelőtt együtt imádkoztunk e templomban, s együtt örvendeztünk akkori zsinati gyűlésünkön!

De az idő k. afiai! velünk, vagy nélkülünk feltartóztatlanul tovább halad a maga útján. Évekre évek, századokra századok lépnek gyors egymásutánban. Csak 2—3 éve, hogy egy egész század előttünk hanyatlott le s egy új századnak hullámaira jutottunk töredékeny életsajkánkkal. S miután ez új században ez a mi első zsinati ünnepélyünk, úgy vélem, hogy mulasztást követnék el, ha azt egyházunk nevében nem üdvözlém. S teszem ezt annál nagyobb örömmel, mert teljes

¹ 1903. augusztus 23-án Vargyason tartott zsinati főtanács alkalmából a templomban.